

BIBLICKÁ OLYMPÁDA 2013/2014

Biblické komentáre

Doc. ThDr. František Trstenský, PhD.

Komentár ku Knihe Exodus

Kniha Exodus dáva veľmi hlboké podnety na vážne témy. Predovšetkým Desatoro ponúka veľké možnosti diskusie, modlitby a premýšľania. Rovnako aj téma Mojžišovho povolania, vyslobodenia z Egypta a jednotlivých udalostí počas putovania púšťou umožňujú krásnym spôsobom aktualizovať biblické posolstvo na dnešnú dobu.

Pri príprave okrem tohto komentára veľmi odporúčam využiť najnovšiu publikáciu: **Jozef Tiňo (zostavovateľ): Exodus (Komentáre k Starému zákonu, 3. zväzok.) Trnava : Dobrá kniha, 2013.** Rovnako odporúčam využiť mapy v knihe Tim Dowley: *Biblický atlas*. Banská Bystrica : Slovenská biblická spoločnosť, 2013, alebo rôzne nástenné biblické mapy.

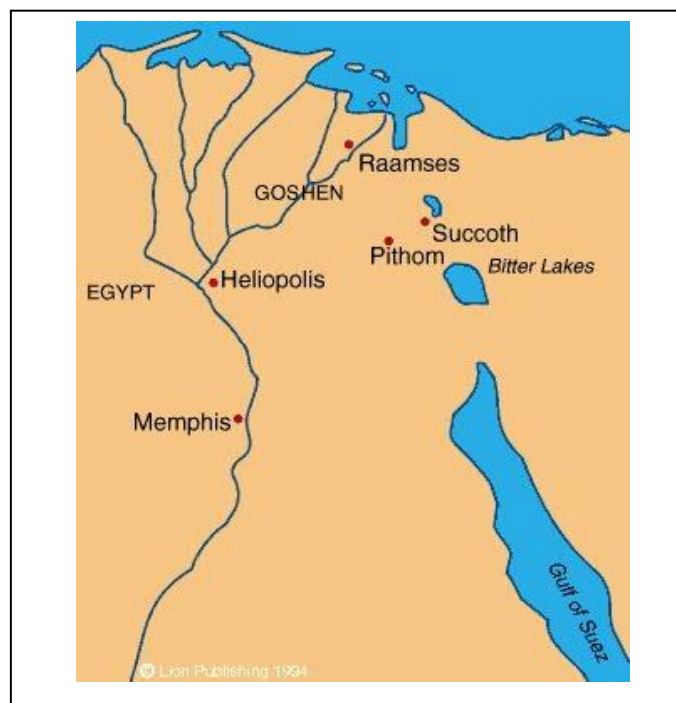
Kniha Genezis je uzavretým celkom. Obsahuje dejiny praotcov. Tri nasledujúce knihy: Exodus, Levitikus a Numeri tvoria ďalší blok, v ktorom sa v rámci Mojžišovho života popisuje utváranie vyvoleného národa a ustanovenie jeho spoločenských a náboženských zákonov. Kniha Exodus však logicky nadväzuje na Knihu Genezis. Samotný názov pochádza z gréckeho slova *exodos*, z ktorého prešiel do latinského názvu *exodus* a používa sa aj v slovenskom jazyku. V preklade znamená *odchod*, *východ*, keďže ústrednou témou spisu je vyslobodenie z egyptského otroctva. V Egypte Jakubovo potomstvo dvanástich synov rastie počtom a silou. Nový faraón ich však utláča. Mojžiš poslaný Bohom žiada ich prepustenie. Boh trestá nepoddajného faraóna sériou nešťastí. Izraeliti napokon odchádzajú z Egypta a po prechode cez more putujú púšťou až k Božiemu vrchu, kde sa im zjavuje Pán.

Knihu Exodus môžeme jednoduchým spôsobom rozdeliť na tri hlavné časti:

- 1) Vyslobodenie z Egypta (1,1-15,21);
- 2) Putovanie po púšti (15,22-18,27);
- 3) Uzatvorenie zmluvy na Sinaji (19,1-40,38).

Hlavnou postavou Knihy Exodus ako aj nasledujúcich kníh Pentateucha je postava Mojžiša. Jeho si Boh povolal, aby vyslobodil Izraelitov z otroctva. Mojžiš vedie ľud k Božiemu vrchu Sinaj. V pôsobivom zjavení Boh prostredníctvom Mojžiša uzatvára s izraelským národom Zmluvu a diktuje mu svoje zákony. Vzápätí po jej uzatvorení ju ľud poruší klaňaním sa zlatému teľaťu, ale Boh mu odpúšťa a Zmluvu obnovuje. Boh dáva aj rad predpisov ohľadom bohoslužby na púšti.

Jakubova rodina sa usadila v kraji Gesen (porov. Gn 47,27).⁵¹ Tento kraj bol pravdepodobne v blízkosti mesta *Pitom*⁵² Jakubovi synovia tu pokračovali vo svojom seminómádskom živote a počet ľudí rýchlo rástol.

Nový faraón, ktorý už nepoznal Jozefa (porov. Ex 1,8), nastolil novú politiku a tá bola veľmi tvrdá voči Jakubovým potomkom. Kto bol týmto faraónom, Biblia nehovorí.⁵³ Mohlo to byť koncom 2. tisícročia neskôr, ako sa všeobecne berie a to v čase Ramzesa II. okolo 1290 pred Kr. Izraeliti museli vyrábať tehly pre stavbu dvoch miest - Pitom a Ramses.

Boh sa zľutoval nad Jakubovým potomstvom a vyvolil si Mojžiša, aby ich jeho prostredníctvom vyslobodil z útlaku. Meno Mojžiš je celkom egyptské. Koreň

jeho mena tvoria spoluhlásky *ms*. Je to skrátene teoforické meno; v plných variáciách ho nachádzame napr. v menách faraónov: Ptah-mose, Tut-mose, Ra-mose, ktoré znamenajú: Ptah sa narodil, Tut sa narodil, Ra sa narodil. V bežnom používaní mena sa vynechávalo prvé slovo (meno boha) a používala sa iba druhá časť *Mose*.

Faraónova dcéra si Mojžiša adoptovala a dostal aj vtedajšie vzdelanie. To znamenalo, že mal zabezpečenú istú kariéru a postavenie. Lenže on udržiaval kontakt so svojimi súkmeňovcami. Raz keď videl, ako istý Egyptan trápi jeho súkmeňovca, barbarsky ho zabil. Zato musel ujsť a púšťa sa smerom, ktorým odchádzali z Egypta mnohí politickí emigranti. Ujímajú sa ho

⁵¹ Pri tomto komentári sa opieram o akademické skriptá Tyrol, A.: *Všeobecný úvod do historických kníh Starého zákona*. Svit 2004. Dostupné na www.kbd.sk. Ďalšou pomôckou je *Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*. Dobrá kniha, Trnava 2004.

⁵² Obrázok dostupný na <http://www.painsley.org.uk/re/Atlas/sinai.gif> zo dňa 13. 6. 2007.

⁵³ Meno *faraón* v preklade znamená *veľký dom*. Išlo o úradný názov pre kráľovský dvor aj samotného faraóna.

Madianiti. Tu sa Mojžiš oženil a vzal si Seforu, dcéru madiánskeho kňaza Raguela, ktorý sa nazýva aj Jetro (porov. Ex 3,1).

Dejiny vyslobodenia začínajú povolaním Mojžiša v známej udalosti s horiacim kríkom. Oheň je symbolom Božieho zjavenia a vyzutá obuv predstavuje znak úcty ešte aj u dnešných moslimov, keď vstupujú do mešity. Boh, ktorý sa zjavuje Mojžišovi, nie je nový Boh, ale je Bohom Abraháma, Izáka a Jakuba. Tento Boh teraz začína plniť svoje dávne prísľuby dané patriarchom. Na to si vyvolil Mojžiša, aby bol jeho nástrojom. Na potvrdenie poslania Boh zjavuje Mojžišovi svoje meno. Vychádzalo sa z presvedčenia, že ten, kto poznal pravé meno božstva, vlastnil tú istú moc ako ten, kto ho posielal. Ale poslanie samotné nestačí. Boli potrebné viditeľné prejavy moci. Tie Mojžiš skutočne aj robil. Ale ani on sám sa ešte necítil istý a naozaj pripravený. Namieta, že má „nemotorné ústa a ŕarbavý jazyk“ (Ex 4,10). Preto dostáva svojho brata Árona, obratného rečníka. Toto povolanie Mojžiša ide presne v línii povolania ostatných starozákonných prorokov. Mojžiš je naozaj prorokom, ba ešte viac, pretože zaistil, že z Izraela sa stal ľud Jahveho a z Jahveho sa stal Boh Izraela. Na tomto mieste katechéta môže hovoriť viac o povolaní Mojžiša o posvätnosti miesta, na ktorom Boh prebýva a aplikovať to na posvätnosť chrámov, ktoré sú dnes miestami, kde prebýva Boh.

Veľkú diskusia vyvoláva otázka významu Božieho mena. Správna lektúra Božieho mena je *Jahve*. Výslovnosť *Jehovah* je obrovským omylom, ktorý vznikol aplikáciou samohlások hebrejského mena *adonaj* (čo v preklade znamená *Pán*) na spoluhlásky *jvhv*. Išlo o hlbokú úctu k Božiemu menu, ktorá si vyžadovala prísny zákaz vysloviť Božie meno. Preto nahrádzali výslovnosť mena *Jahve* a čítali ho menom *Adonaj*. Tu je vhodné, aby učiteľ venoval pozornosť úcte Božiemu menu v dnešnej dobe.

Názov Božieho mena *Jahve* pochádza z hebrejského slovesa *haja*, čo znamená *byť, existovať*. Význam označenia: „*Ja som, ktorý som*“ v Ex 3, 14, niektorí vysvetľujú aj „*Ja som ten, ktorý som tu pre vás*“ Na semitské prostredie je veľmi ťažké aplikovať nejaké filozofické definície o bytí, ktoré jestvuje samo o sebe, ako sa o to niektorí pokúšajú. Boh sa predstavuje Mojžišovi ako ten, ktorý prichádza vyslobodiť Izrael. Ako bol Boh prítomný v živote patriarchov, tak prichádza na pomoc teraz ich potomkom. Takto ho má Mojžiš predstaviť.

Mojžiš v mene „Boha Hebrejov“ ohlasuje faraónovi prírodné katastrofy, ktoré postihnú Egypt. Faraón, vedomý si prínosu z práce Hebrejov, sa vzpiera pokiaľ je len možné. Číslo desať bolo v starovekom Blízkom východe symbolické. Podobne aj slová o tom, že rany zasiahli celú

egyptskú krajinu je potrebné chápať ako idealizujúci údaj. Rany majú prinútiť faraóna uznať Jahveho moc, čo faraón odmieta. Desať rán:

1. Vody Nílu zmenené na krv
2. Žaby
3. Komáre
4. Muchy
5. Mor
6. Vredy
7. Ľadovec
8. Kobyľky
9. Tma
10. Smrť egyptských prvorođených

Týchto desať rán je podaných s istým umeleckým spôsobom, v ktorom sa opakujú isté prvky:

- Boží rozkaz;
- opis rany;
- privedenie rany;
- egyptskí mágovia sa snažia napodobniť zázrak;
- faraón sa ukazuje ako pripravený na zmenu;
- Mojžiš sa modlí a rana prestáva;
- faraón odmieta prepustiť ľud.

Všetky rany svojím usporiadaním vytvárajú istú gradáciu, stupňovanie napätia.

Už pomerne dlho sa medzi exegetmi poukazuje na to, že vymenované egyptské rany predstavujú určitú podobnosť s prírodnými úkazmi, ktoré sa v Egypte periodicky objavujú. Napr. v júli-auguste sa vody Nílu sfarbia na červeno v dôsledku určitých organizmov a v ďalších obdobiach sa množí hmyz a znepríjemňuje život ľuďom a zvieratám; v januári a februári padá ľadovec, začiatkom jari prichádzajú kobyľky a koncom marca prudký východný vietor privial oblaky piesku a spôsobil tmu. Napriek tomu egyptské rany nie sú jednoduchými prírodnými fenoménmi, ale skutočnými zázrakmi, boli predpovedané Mojžišom, nevzťahujú sa na Izraelitov, majú svoj začiatok a koniec podľa Mojžišovho slova. V týchto bodoch biblický autor chce ukázať nadprirodzený zásah Boží kvôli jeho ľudu.

Desiata rana obsahuje pasáž o slávení Veľkej Noci – Paschy. Pascha a sviatok Nekvasených chlebov boli pôvodne dva rozdielne sviatky. Sviatok Nekvasených chlebov bol roľnícky sviatok,

ktorým roľníci prinášali Bohu prvé snopy pri začiatku žatvy, aby prosili o požehnanie žatvy. Pascha bola sviatkom kočovných pastierov, ktorí prinášali prvé jahňatá, aby prosili o rozmnoženie stád. Tieto sviatky sa v neskorších izraelských dejinách spojili a na základe vyslobodenia z egyptského otroctva dostali predovšetkým náboženský rozmer. Vyjadrovali záchranu, ktorú Boh priniesol ľudu. Židia dodnes každý rok slávia Pachu – židovskú večeru, ktorou si pripomínajú zázračné vyslobodenie z Egypta. Pre kresťanov je tento židovský sviatok mimoriadne dôležitý. Kristus, Boží Baránok sa obetuje na kríži (Veľký piatok) a dáva sa požívať v rámci židovskej Paschy (Posledná večera). Preto židovská Pascha je základom pre pochopenie kresťanskej Veľkej Noci. Toto je možné krásne vysvetliť študentom.⁵⁴

Hebrejský výraz *jam súf* znamená „trstinové more“. Tento preklad treba uprednostniť pred výrazom *Červené more*, ktorý sa stal populárnym. Pri opise prechodu biblický autor spomína nadprirodzené prvky Božej Prítomnosti: ohnivý a oblačný stĺp (Ex 14,24); anjel (Ex 14,19); Božia sláva (Ex 40,34). Niektorý z týchto troch prvkov vždy zabráni tomu, aby sa stretlo egyptské vojsko s Izraelitmi.

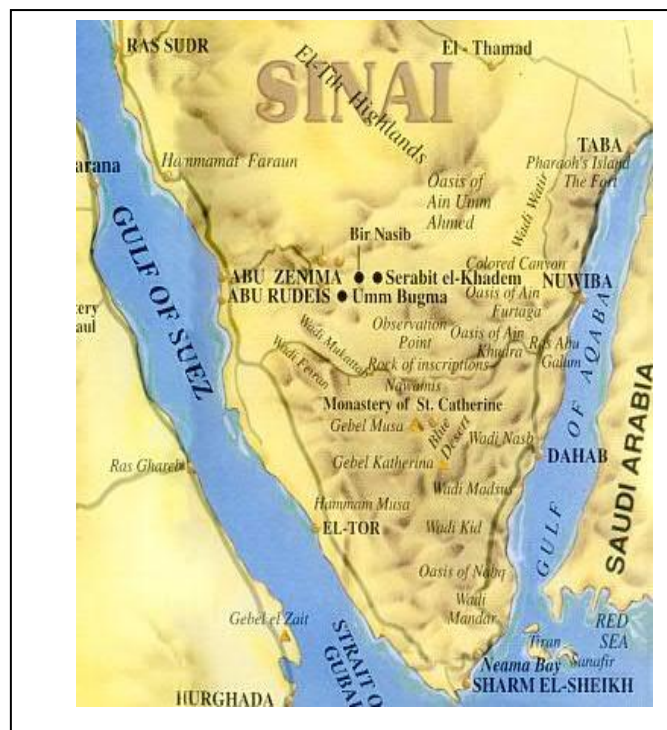
Najhlavnejšia exegetická a teologická otázka je v tom, ako sa udial zázrak prechodu cez more. Niektorí to vidia v šťastnom nájdení nejakého brodu (14,21), iní zas v zhode prírodných síl, ktoré Boh použil ako nástroje a nejaké ďalšie prírodné alebo atmosférické úkazy na spôsobenie zmätku v egyptskom vojsku, rozdelenie vôd nastalo údajne zemetrasením.

Číslo 600 000 bojaschopných mužov, o ktorých sa hovorí, že odišli z Egypta, je príliš vysoké. Takto by muselo byť všetkých Izraelitov asi 3 milióny a toľko ľudí by za jednu noc nemohlo vyjsť z Egypta. Niektorí riešia tento údaj tým, že namiesto hebrejského slova *elef* (tisíc) dávajú slovo *rodina* a potom by Mojžiš z Egypta vyviedol 600 rodín, čo by mohlo byť asi 10 000 ľudí. Iní zas odmietajú vyjadrovať sa k problému čísiel, pretože čísla v Biblii často neoznačujú počet, ale iné – často symbolické elementy. Prechod cez more sa stal jednou z najdôležitejších udalostí Izraela, ktorú si Židia pripomínajú každý rok predovšetkým počas sviatku Veľkej Noci. Aj kresťania počas slávenia Veľkonočnej vigílie si pripomínajú túto udalosť (zvlášť vo veľkonočnom chválospeve a v čítaniach).

⁵⁴ O spôsobe slávenia židovskej Veľkej Noci pozri Trstenský, F.: *Aby si spoznal spoľahlivosť učenia*. Svit 2006, s. 58-59.

Smer, ktorý nabrali Židia odchádzajúci z Egypta, nebol tradičný smer karaván pozdĺž stredomorského pobrežia, ale bol to južný smer.⁵⁵ Po tejto ceste putovali kedysi egyptskí baníci, ktorí tadeto chodili v určitých kompaniach do sinajských baní dolovať meď a tyrkys. Žiaľ, dnes už asi nie je možné presne identifikovať jednotlivé etapy sinajského pochodu Židov.

Izraeliti žili na púšti z toho, čo získali od svojich stád: teda mlieko, maslo, syr, mäso. Lenže zvlášť v suchých obdobiach to nestačilo a najväčším nepriateľom človeka v stepi bol hlad a smäd. Ďalšou možnosťou bolo obrátiť pozornosť na to, čo mohla dať púšť. Do tohto rámca zapadá rozprávanie biblických autorov o zázrakoch s prepelicami a s každodennou mannou

(porov. Ex 16). Poznávanie súvislostí s týmito zázrakmi nás vedie pýtať sa na určité prírodné javy v púšti na Sinajskom polostrove. Manna vzniká výlučkami hmyzu žijúceho na určitom druhu tamarišky, ale iba v strednej časti Sinajského polostrova. Zbierajú ju v máji – júni. Prepelice vyčerpané preletom cez Stredozemné more pri návrate z Európy koncom septembra padajú v hojnom počte na severnú časť polostrova. Manna sa v kresťanstve stane predobrazom Eucharistie – duchovného pokrmu Cirkvi.

Sinaj je niekedy označovaný aj názvom Horeb. Pohorie Sinaj pozostáva z viacerých štítov. Tradícia hovorí, že starozákonný vrch Sinaj je totožný s dnešným vrchom Jebel Musa (Džebel Musa) s výškou 2245 m.⁵⁶

Kapitoly 19-24 knihy Exodus sú najdôležitejšie z celej knihy, lebo zachytávajú najdôležitejšie udalosti pre židovský národ, ale aj pre celé ľudstvo. Boh prostredníctvom Mojžiša uzatvoril s Izraelitmi zmluvu. Pred uzatvorením zmluvy sa museli Izraeliti posvätiť, umyť si odev a zdržiavať sa žien. (Ešte aj dnes napríklad moslimovia pri vstupe do posvätného okruhu Mekky si menia svoj odev). Mojžiš oznámil ľudu najskôr Boží plán, že Boh urobí z Izraela svätý ľud, kráľovské kňazstvo. Celý národ bol postavený pred voľbu a ukázal sa

⁵⁵ Na tejto ceste bola sieť studní, ktoré boli dôležité pre karavány a preto boli aj strážené. Aj z toho dôvodu Židia, ktorí unikli z Egypta si nezvolili túto cestu.

⁵⁶ Obrázok dostupný na <http://www.tarottours.com/sinai.jpg> zo dňa 13. 6. 2007.

pripraveným a ochotným vziať na seba ťažké poslanie: „Budeme robiť všetko, čo hovoril Pán“ (Ex 19,8). Až potom sa Boh ukázal vo svojej plnej sláve.

Prostredníkom medzi Bohom a ľuďom bol Mojžiš, ktorý vystúpil na horu medzi oblaky, tam dostal Boží zákon a potom ho napísaný zniesol a ohlásil ľudu. Celý národ odpovedal jednomyselne: „*Všetko, čo hovoril Pán, splníme.*“ (Ex 24,3) Potom dal Mojžiš postaviť oltár pre Pána a na ňom priniesol obeť tak, že dal zabiť obeť zvieratá, polovicu krvi vylial na oltár pre Pána a druhou polovicou krvi pokropil ľud. Takto Mojžiš symbolicky zjednotil ľud a pritom povedal: „*Hľa, toto je krv zmluvy, ktorú Pán uzavrel s vami na základe všetkých týchto slov.*“ (Ex 24,8)

Zmluva uzavretá medzi Bohom a Izraelom je odlišná od tej, ktorá bola uzavretá s Abrahámom. V Abrahámovom prípade ide o jednostrannú zmluvu. Zaväzuje sa iba Boh, na Abraháma nie sú kladené žiadne podmienky. V Abrahámovom prípade ide o rozpolenie obeť zvierat a o prechod pomedzi protipostavené polovice. V prípade Sinajskej zmluvy ide o dvojstrannú zmluvu. Nielen Boh sa zaväzuje naplniť prisľúbenia, ale aj zo strany Izraelitov je potrebné splniť záväzky. V prípade Mojžiša a jeho ľudu ide o obrad krvi.

Zmluva Izraela s Bohom je v dejinách jedinečný jav. Celé dejiny Izraela sú neustálym odvolávaním sa na túto zmluvu, ktorou národ vstúpil do intímneho vzťahu s Bohom. Proroci Izraela veľmi zdôrazňovali zmluvu. Prízvukovali predovšetkým morálnymi dôsledkami a povinnosťou zachovávať kultové praktiky vyplývajúce zo zmluvy. Na jasné zdôraznenie vnútornej nadväznosti na starú zmluvu Ježiš pri Poslednej večeri použil Mojžišove slová: „*Toto je moja krv novej zmluvy.*“ (Mt 26,28) Okrem tohto puta so starou zmluvou je tu ešte jedno spojiť: namiesto dvanástich kmeňov je tu tentoraz dvanásť apoštolov, na ktorých spočíva nový Boží vyvolený ľud, Cirkev. Aj tento ľud sa rodí z krvavej obety. Ani to nemôže byť ináč, pretože obeť je miestom stretnutia s Bohom.

Ešte na púšti sa národ ukázal ako taký, ktorý nezachováva záväzky vyplývajúce zo zmluvy. Stále šomre: „*čo budeme piť*“ (Ex 15,24); „*Bár by sme boli pomreli Pánovou rukou v Egypte...*“ (Ex 16,3); ďalej to bola vzburá Dátana a Abirama (Nm 16), a vzburá Koreho (Nm 16). Boh tvrdo potrestal túto neposlušnosť: jedovaté hady usmrcovali ľud (porov. Nm 21,4-9).

Ťažkým previnením proti zmluve bolo zlaté teľa (porov. Ex 32). Je jasné, že Izraeliti toto teľa chápali ako znázornenie Boha JHWH. Áron ho dal urobiť na nátlak svojich súkmeňovcov: „*Urob nám boha, ktorý pôjde pred nami.*“ (Ex 32,1) Podoba býka bola symbolom kanaánskeho boha Baal-Hadad-a.

Základnými nosným pilierom sinajskej zmluvy bolo „Desatoro.“ Biblia ponúka dve verzie Desatora v Ex 20,2-17 a Dt 5,6-2. Biblia nepoužíva názov Desatoro, ale názov *desať slov*“ v Ex 34,28. Názov „Dekalóg“ sa v Písme nevyskytuje, nachádza sa tam výraz „desať slov“ (Ex 34,28). V dnešnom znení je Desatoro trocha odlišné od biblického textu. Nejde však o odlišnosť obsahovú, ale katechetickú a pedagogickú, aby sa ľahšie zapamätalo. Desatoro môžeme rozdeliť na dve časti. Prvé tri prikázania sa týkajú vzťahu človeka k Bohu a ďalších sedem sa vzťahuje na blížneho.

1. prikázanie (*Nebudeš mať iných bohov okrem mňa*) predstavuje požiadavku Boha, ktorý sa odvoláva na dejiny. Boj to Jahve, ktorý vyviedol Izraelitov z Egypta a vyvolil si ho za svoj ľud. Zákaz zhotovovania obrazov mal v tom čase veľmi praktický dôvod. Totiž pri vzdávaní kultu sa prakticky vždy stotožňoval obraz s osobou. Izraelitom boli zakázané všetky typy obrazov: socha, podoba, maľba, liaty kov, obraz, ozdobená skala. Takto bola zdôraznená jedinečnosť Boha. Židia neskôr tento zákaz prísne zachovávali aj v jeruzalemskom chráme, kde boli pri výzdobe použité iba rastlinné a geometrické útvary, ale žiadne podoby zvierat alebo ľudí. Musíme vychádzať z vtedajšieho prostredia, keď Izrael obkolesený okolitými národmi, ktoré uctievali rôzne zvieratá alebo vesmírne telesá (Slnko, Mesiac, hviezdy) bol neustále v pokušení napodobniť tieto pohanské kultu.

Nástupom kresťanstva bolo kresťanské svedomie zrelé a práve z tohto dôvodu sa v Cirkvi začali ujímať isté obrazy ako symboly Ježiša Krista, večného Otca a Ducha Svätého s cieľom pozdvihnúť myseľ veriacich. Spomínaný zákaz bol z Desatora vynechaný, ale to neznamená, že tento príkaz bol zmenený, práve naopak, prejavila sa tu zdravá pedagogia. Prvé prikázanie ponúka vhodný priestor na diskusiu so študentmi, či dnes nie sú nové formy zotročenia a klaňania sa súčasným „bôžikom“ – televízia, počítačové hry, drogy...

2. prikázanie (*Nevezmeš meno Božie nadarmo*) vychádza z predpokladu, o ktorom sme už písali, že v starobyľých orientálnych kultúrach ak by sa niektorý človek dozvedel meno božstva, znamenalo by to mať takú istú moc ako to božstvo. S tým súvisí aj zákaz prisah s použitím Božieho mena. Neskôr v snahe vyhnúť sa pokušeniam prisahať na Božie meno Izraeliti začali prisahať na stvorenia (napríklad na nebo a zem). Ježiš v horskej reči kritizoval aj tento zvyk a hovorí, že naše „áno“ má byť áno a naše „nie“ má byť nie.

Cirkev katolícka pod druhým Božím prikázaním zdôrazňuje zákaz zlorečenia, preklínania, prisahy, falošnej prisahy a prázdnych sľubov.

3. prikázanie (*Spomeň si, aby si deň sviatočný svätil*). Pre Židov bola sobota sviatočným dňom, ktorý niesol so sebou prerušenie všetkých prác, špeciálnu obeť dvoch baránkov. Takto Izrael priznával, že Boh má plnú moc nad človekom a nad jeho časom a jeho používaním.

Cirkev nahradila sobotu nedeľou kvôli pamiatke na Ježišovo zmŕtvychvstanie a zoslania Ducha Svätého. Pri tomto prikázaní je možné hovoriť o spôsobe, akým my dnes svätíme nedeľu (a či vôbec svätíme).

4. prikázanie (*Cti svojho otca a svoju matku*). Vo vtedajšej spoločnosti malo toto prikázanie hlboký význam. Nejestvovali nemocnice, starobince, domy sociálnych služieb. Príkaz sľubuje dlhý život, tomu, kto si bude ctiť svojich rodičov. Biblický autor položil tento príkaz na prvé miesto medzi príkazmi týkajúcimi sa medziľudských vzťahov. Katechéta môže rozprávať o úcte voči rodičom, starším, o medziľudských vzťahoch a pod.

5. prikázanie (*Nezabiješ*). Príkaz rešpektovať život blížneho je veľmi vážny. Už v Knihe Genezis je zdôraznený tvrdý trste pre toho, kto preleje krv človeka; dokonca aj zvieratá Boh bude brať na zodpovednosť (porov. Gn 4,10; 9,5). Ježiš Kristus vo svojej horskej reči zdokonalil toto prikázanie nielen vo veci vonkajšieho prehrešenia, ale hovorí už aj o zlých myšlienkach proti blížnemu, či už sa táto prejaví aj navonok, alebo ostane ukrytá (Mt 5,21). Dnes zvlášť je tento príkaz aktuálny.

6. prikázanie (*Nezosmilniš*). Tento príkaz má za cieľ poriadok v sociálnych vzťahoch, tentoraz pokiaľ ide o usporiadanosť rodiny, práv manžela na manželku a na detí. Ježiš v reči na vrchu prehľbil zmysel tohto prikázania a odsúdil aj hriechne túžby.

7. prikázanie (*Nepokradneš*). Materiálne dobrá druhého človeka musia byť chránené a rešpektované, pretože predstavujú výsledok práce človeka a sú nevyhnutné pre živobytie jednotlivca a jeho rodiny.

8. prikázanie (*Nevysloviš krivé svedectvo*). Vo vlastnom zmysle sa tento príkaz týka iba svedkov predvolaných na súd. Ich pravdovravnosť pri súdoch bola nevyhnutná a falošní svedkovia boli veľmi prísne trestaní.

9. a 10. prikázanie (*Nepožiadáš manželku blížneho, ani nič, čo je jeho*). Tieto dve posledné prikázania predstavujú významný pokrok, pretože sa už nevzťahujú iba na vonkajšie skutky, ale aj na vnútorné túžby a myšlienky. Ten, kto prestúpi tieto príkazy, už nemusí predstúpiť pred ľudského sudcu, ale je postavený pred súd svojho svedomia a pred súd Boha, ktorý najlepšie pozná ľudské vnútro. V texte je žena je pričlenená k „domu“ blížneho. Pritom pod týmto výrazom treba rozumieť nielen dom, ale všetky dobrá, čiže rodinu a jej dobrá. 9. prikázanie sa svojím obsahom zaraďuje k 6. Božiemu prikázaniu a usporadúva morálne vzťahy medzi oboma pohlaviami.

Keď svätopisec hovorí o „*Božom prste*“ (Ex 31,18), ktorý napísal Desatoro, chce ukázať, že pôvodcom týchto prikázaní nie je človek, ale Boh. Desatoro je platný pre každú dobu vo

všetkých ľudských spoločenstvách a spoločnostiach. Toto môže byť aj vhodným námetom na diskusiu katechéty so študentmi.

Možno žiaci poukážu na podobnosť Desatora s inými starobylými zákonníkmi (napríklad Chamurabiho zákonník alebo iné babylonské a asýrske predpisy). Je to pochopiteľné, lebo Boh vložil do srdca každého človeka prirodzený zákon. Predsa je však potrebné poukázať aj na rozdielnosť. V orientálnych zbierkach je nejaký zločin ublížením voči určitému človeku, v biblickom Desatore je každý zločin charakterizovaný ešte aj ako urážka Boha. Starozákonné predpisy o ochrane cudzincov, chudobných, otrokov, vdov a sirôt sa v mimobiblických zbierkach vyskytujú veľmi málo a zriedkavo.

V kapitolách 25 – 31 nájdeme nariadenia týkajúce sa bohoslužby. Podrobným opisom jednotlivých bohoslužobných predmetov chce svätopisec poukázať, že náboženské inštitúcie (kňazstvo, veľkňaz, leviti) a bohoslužby majú svoj pôvod v Bohu. Kňazstvo bolo dedičné tak ako na celom Blízkom východe a to bolo dôležité aj pre stabilitu kultu.

Jednotlivé témy Knihy Exodus sú vynikajúcou príležitosťou na diskusiu so žiakmi a študentmi a bolo by veľkou škodou, ak by sa to nevyužilo. Rozprávanie o vyslobodení z Egypta je základom pre pochopenie kresťanskej Veľkej Noci. Pre kresťanov baránok, ktorý zachránil Židov pred záhubou, je predobrazom novozákonného Baránka, ktorým je Ježiš Kristus. On nás zachránil pred záhubou hriechu. Manna na púšti, ktorú jedli Izraeliti, je pre kresťanov predobrazom Sviatosti Oltárnej.

Na hore Sinaj Boh nám dal Desatoro, ktoré je stále platné a aktuálne. Diskusia a zamyslenie na tému Desatora, je dôležité pre formovanie súčasných postojov kresťanov. Ako podnet pre prácu so žiakmi dávam možnosť zdefinovať Desatoro „po novom“. Nejde o nové Desatoro. Boh raz a navždy dal tieto prikázania a nie je možné ich zmeniť. Skôr ide o našu úlohou vždy nanovo ich aktualizovať vo vlastnom živote. Napríklad týmto spôsobom:

DESATORO po novom

1. Boh je tu. Ak Boh nie je stredobodom môjho života, zaplavia a uväznia ma stovky bôžikov.
2. Ctím si Boha. Usilujem sa poznávať a milovať Boha takého, aký je a nie milovať predstavu, ktorú som si o ňom urobil a ktorú si prispôbujem podľa mojich potrieb.
3. Tento deň je svätý. Oslobodzuje ma od vonkajšieho tlaku a umožňuje nabrať dych. Vychutnávam krásu Boha, života a vzťahov a nezabúdam, kto som.
4. Mám v úcte svoj pôvod. Ak pohľadom rodičmi, učiteľmi, autoritou, pohľadom aj časťou seba samého.

5. Chránim život. Nik nemá právo vziať, poškodzovať, zraňovať život iného, vylučovať ho zo spoločenstva. Je dôležité pestovať si citlivosť pre úctu k životu, k zdraviu.

6. Chránim vzťahy. Nevstupujem a nerozbižam vzťahy. Chránim hodnotu vernosti a oddanosti.

7. Som vďačný za to, čo mám a prežívam z toho radosť. Nechcem život prežiť v porovnávaní s ostatnými. Kde človek chce mať stále viac, tam vzniká ovzdušie nedôvery.

8. Som čestný. Slovo je ostrejšie ako nôž. Učím sa disciplíne vlastnej reči. Musím byť úprimný k druhým ale aj k sebe. Neženiem sa za nedosiahnuteľnými predstavami.

9. Moja láska je čistá. Zriekam sa každého pokusu vlastniť druhého úskokom, lichôtkami, citovým vydieraním atď.

10. Teším sa z úspechu druhého, ktorý mu doprajem. Kto poškuduje po cudzom majetku, má nízke sebavedomie a ničí dobré spolunažívanie.

K o m e n t á r k u K n i h e p r o r o k a J o n á š a

Okrem tohoto krátkého komentára osobitne odporúčam komentár, ktorého autorom je **Miroslav Varšo: *Abdiáš, Jonáš. Micheáš (Komentáre k Starému zákonu, 2. zväzok)*. Trnava: Dobrá kniha, 2010** a publikáciu **Anton Tyrol: *Prorok Jonáš. Svit : KBD, 2001***.

Ako je to v prípade mnohých ďalších starozákonných spisov, názov knihy proroka Jonáša vychádza z hlavnej postavy diela, ktorým je Jonáš, synovi Amatiho. (porov. Jon 1,1). Hoci sa to o ňom v knihe nehovorí, židovská aj kresťanská tradícia ho považovala aj za autora. Zvláštnosťou je, že spis sa zaradzuje medzi prorockú literatúru, hoci Jonáš v samotnom texte nie je ani raz označený jako prorok. Najväčším dôvodom je skutočnosť, že v Druhej knihe kráľov je označený ako prorok (2 Kr 14,25). Jonáš vystupuje na spôsob starozákonných prorokov, ktorého Boh posielal, aby zanesol Jeho slovo. Jonášova postava sa spomína aj v novozákonných textoch, pričom je znamením pokánia a obrátenia a predobraz pochovania a zmŕtvychvstania Ježiša Krista: „*Keď sa schádzali zástupy, začal hovoriť: "Toto pokolenie je zlé pokolenie. Žiada znamenie, ale znamenie nedostane, iba ak znamenie Jonášovo. Lebo ako bol Jonáš znamením pre Ninivčanov, tak bude aj Syn človeka pre toto pokolenie. Kráľovná z juhu vystúpi na súde proti mužom tohto pokolenia a odsúdi ich; lebo ona z končín zeme prišla počúvať Šalamúnovu múdrosť - a tu je niekto väčší ako Šalamún. Mužovia z Ninive vystúpia na súde proti tomuto pokoleniu a odsúdia ho; lebo oni sa kajali na Jonášovo kázanie - a tu je predsa niekto väčší ako Jonáš.*“ (Lk 11,29-32) Porovnanie Ježiša s Jonášom ani tak nie je v rovnakých životných

osudoch, ako skôr v reakcii ľudí. Ninivčania nastúpili cestu pokánia, kým poslucháči Ježiša Krista ho často odmietali.

V staroveku sa poukazovalo na Ježišove slová, že On je „*predsa väčší ako Jonáš*.“ Preto ak Jonášovo poslanie bolo vážnym posolstvom, Ježišovo poslanie je ešte oveľa vážnejšie a dôležitejšie pre veriaceho človeka. Kniha proroka Jonáša bola chápané najmä ako veľká výzva konať v živote pokánie a zmeniť svoje správanie. V dĺžke troch dní a troch nocí sa videl predobraz Ježišovej smrti, pochovania a zmŕtvychvstania.

Zaujímavá diskusia prebieha v otázke historicity celého príbehu. Dlhé stáročia sa Kniha proroka Jonáša považovala za historickú knihu, v ktorej Jonáš opísal udalosti, ktoré sám zažil. Jeho účinkovanie sa kládlo do 8. storočia pred Kr. Dnes sa vznik knihy kladie do obdobia okolo rokov 300-250 pred Kr. Kniha nie je historicky presnou rekonštrukciou deja, ale skôr poučným rozprávaním s cieľom správnym spôsobom usmerniť človeka (čitateľa). Môžeme ju pripodobniť k iným biblickým knihám, ktoré sú napísané podobným štýlom Kniha Tobiáš, Judit a Ester. To nevylučuje, že Jonáš, syn Amatiho skutočne jestvoval, ako ho spomína 2 Kr 14,25. Je celkom možné, že neskorší reálny autor Knihy proroka Jonáša si poslužil touto postavou, aby vytvoril poučný príbeh, ktorým chcel odovzdať posolstvo, o ktorom sa o chvíľu zmienim.

Štruktúra knihy je veľmi jednoduchá. Skladá sa z dvoch rozprávání o tom, ako Boh poslal Jonáša do Ninive, medzi ktoré je vsunutá Jonáša modlitba v útrobach veľkej ryby.

Teraz sa dostávame k posolstvu knihy. Text je skutočne zvláštny, lebo hovorí, že Jonáš nechcel ísť hlásať pokánie pohanom. V podstate bol donutený to urobiť. Keď príde do Ninive, povie jedinú krátku vetu, akoby si chcel len splniť svoju povinnosť: „*Ešte štyridsať dní a Ninive bude rozvrátené!*“ (Jon 3,4) Táto jediná veta spustí spôsobí úplnú zmenu správania obyvateľov mesta. Vyhlásia pôst a začnú robiť pokánie. Reakcia Jonáša je však nečakane negatívna – je nahnevaný. Jonášovo správanie ponúka viacero impulzov. Prvým je, že Jonášova neposlušnosť a útek nerušia Božie plány. Boh si nájde spôsob, aby sa Jeho plán naplnil. Pripomína to celé dejiny spásy. Koľkokrát sa jednotlivci alebo židovský národ vzdialil od Boha, bol neposlušný, porušoval Božiu zmluvu. Boh si však trpezlivo našiel cestu, aby naplnil svoj plán spásy ľudstva, ktorý sa naplnil v Ježišovi Kristovi.

Boh vychováva samotného Jonáša, ktorý potrebuje dozrieť. Jeho viera potrebuje dospieť. Uteká pred Bohom, chce sa skryť. Má vlastnú predstavu o tom, aký má byť Boh a vlastnú predstavu aj o svojej viere. Boh chce spasiť aj pohanov, tých, ktorí nie sú vyvoleným národom, ktorí nepoznajú Boha. Nedeje sa to však bez nich, akoby automaticky. Boh nie je dobrácky

starček, na ktorého sa milo usmejeme a on na všetko zabudne. Zmena nášho života musí byť opravdivá a úprimná. V tom je kniha veľkou lekciou nad tým, aká je naša viera.

Možno niekomu napadne, či Boh je všemohúci, keď sa dajú zmeniť jeho úmysly, ktoré stanovil. Jonáš ohlasuje trest, že mesto Ninive bude zničené o 40 dní. Jeho slová sa však nenaplnia. Aj v tomto chce autor knihy ukázať omyl Jonášovej predstavy o Bohu. Boh je ten, ktorý sa nad človekom zľutúva a ponúka mu obrátenie. Pritom nerobí výnimky, či je to vyvolený národ alebo niekto iný. Novozákonné texty na mnohých miestach v osobe Ježiša vykresľujú tento Boží postoj. Hlavný cieľ celého rozprávania je zdôrazniť Božie milosrdenstvo. Kniha končí otázkou Boha, ktorý sa pýta: „*A ja sa nemám zľutovať...?*“ (Jon 4,11) Otázka je síce položená prorokovi, ale v skutočnosti sa ňou svätopisec obracia na čitateľa knihy. Vyzýva ho k skutočnej náprave života, k zmene vlastných predstáv.

Možno aj my niekedy utekáme pred Bohom a poslaním, ktoré nám zveruje. Skúsme zaujať opačný postoj. Vykonajme poslanie, ktoré nám Boh zveril s tým najčistejším úmyslom a najlepším spôsobom, ako len sme schopní. Pritom dôverujme Bohu, že On sa už o ostatné postará.

K o m e n t á r k E v a n j e l i u p o d Ľ a J á n a

Na prehĺbenie tejto témy odporúčam komentár **Francis J. Moloney: *Evangelium podle Jana (Sacra pagina 4)***. Kostlení Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009.

Prvé isté svedectvo o autorovi štvrtého evanjelia podáva Irenej z Lyónu, ktorý vo svojom diele *Adversus Haereses* okolo roku 180 po Kr. píše: „*Ján, Pánov učeník, ten, ktorý spočinul na Pánovej hrudi, aj on napísal evanjelium počas svojho pobytu v Efeze v Ázii.*“

Aj Klement z Alexandrie okolo roku 200 po Kr. hovorí, že Ján po smrti tyrana Domiciána sa vrátil z ostrova Patmos do Efezu a dodáva „*Ján, ako posledný, vidiac, že telesné veci už boli napísané v evanjeliách, povzbudený učeníkmi a božsky inšpirovaný Duchom, napísal duchovné evanjelium.*“

Pripísanie štvrtého evanjelia apoštolovi Jánovi bolo takmer jednoznačne prijaté v starobylej tradícii počnúc od Ireneja.

Aj pri čítaní samotného Jánovho evanjelia nájdeme narážky na autora. V Jn 19,35 sa píše, že videl prebodnúť Ježiša: „*A ten, ktorý to videl, vydal o tom svedectvo a jeho svedectvo je*

pravdivé. On vie, že hovorí pravdu, aby ste aj vy uverili.“ Sice sa nehovorí nič o jeho identite, ale tesne predtým v Jn 19,26-27 je napísané, že pod krížom stál učeník, ktorého Ježiš miloval: „*Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učenika, ktorého miloval, povedal matke: "Žena, hľa, tvoj syn!" Potom povedal učeníkovi: "Hľa, tvoja matka!" A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.*“ V Jn 21,24 je ďalšia pasáž: „*To je ten učeník, ktorý o týchto veciach vydáva svedectvo a toto napísal. A vieme, že jeho svedectvo je pravdivé.*“ Kresťanská tradícia teda na základe cirkevných autorov ako aj toho, čo sa nachádza v samotnom evanjeliu prijala ako autora Jánovho evanjelia apoštola Jána, ktorého stotožnila s postavou milovaného učeníka, ktorý sa spomína v tomto evanjeliu.

Jánovo evanjelium vzniklo niekedy v rokoch 95-100 po Kr. Ako miesto napísania sa na základe ranokresťanskej tradície udáva Efez alebo niektoré iné mesto Malej Ázie. Pri čítaní Jánovho evanjelia si môžeme všimnúť, že autor veľmi dobre pozná historické, sociálne a geografické danosti Svätej zeme. Prejavuje sa na to v niektorých detailoch, ktoré uvádza napr.:

- Jn 4: Samaritánka, popis ich teológie, vrch Garizim, miesto Jakubovej studne, to všetko zodpovedá skutočnosti.
- Jn 5: rybník Betesda, opis, názov, zodpovedajú skutočnosti.
- Teologické témy sviatkov Veľkej Noci (Jn 6), Stánkov (Jn 7-8) ukazujú presnú znalosť sviatkov a obradných ceremónií v židovskom náboženstve tej doby.
- Detaily o Jeruzaleme sú presné: rybník Siloe (9,7), Šalamúnovo stĺporadie a zmienka o zime (10,22-23), kamenná dlažba Pretória (19,13), to všetko odráža skutočnosť.

Jánovo evanjelium však nemôžeme chápať ako len akési „doplnenie“ predchádzajúcich troch evanjelií. Samozrejme, že vychádzal z tej istej tradície (veď sa venuje Ježišovi ako ostatní evanjelisti). Autor poznal obsah a štruktúru synoptických evanjelií, ale túto tradíciu nepoužil rovnakým spôsobom.

Štruktúru Jánovho evanjelia môžeme rozdeliť na dve časti:

- Prvá časť evanjelia (Jn 1-12) sa zvykne niekedy nazývať aj „Kniha znamení“, lebo obsahuje 7 Ježišových znamení:
 - Svadba v Káne (2,1-11); uzdravenie syna kráľovského úradníka (4,46n); nasýtenie zástupu (6,1n); uzdravenie v Betesde (5,2n); kráčanie po vode (6,16n); uzdravenie slepého od narodenia (9,1n); vzkriesenie Lazara (11,1n).
- Druhá časť (Jn 13-21) sa zvykne nazývať „Kniha slávy“, lebo opisuje Ježišovo utrpenie, ktoré oslávením Otca ako aj Syna.

Hlavný cieľ evanjelia je povzbudiť veriacich kresťanov, tak židokresťanov ako pohanokresťanov vo viere v Božieho Syna. V Jn 20,31 sa hovorí: „*aby ste verili, že Ježiš je Mesiáš, Boží Syn.*“ Tu hľadáme hlavný motív. Evanjelium predstavuje Krista, ktorý prišiel na tento svet, aby sa zjavil všetkým ľuďom.

Pre toto evanjelium je typické, že uvádza Ježišove slová vzťahujúce sa na nebeské a duchovné veci, ktoré však jeho poslucháčmi bývajú často chápané pozemsky a materiálne. Príkladom je rozhovor s Nikodémom, ktorý Ježišove slová o znovuzrodení chápe pozemsky: „*Ako sa môže človek narodiť, keď je už starý? Azda môže druhý raz vojsť do lona svojej matky a narodiť sa?*“ (3,4). So Samaritánkou Ježiš hovorí o živej vode, ktorú jej môže ponúknuť, ale Samaritánka reaguje: „*Pane, daj mi takej vody, aby som už nebola smädná a nemusela sem chodiť čerpať!*“ (4,15). Pri rozhovore, v ktorom Ježiš hovorí, že dá živý chlieb zostupujúci z neba, jeho poslucháči majú na mysli pozemský chlieb, ktorý zbavuje telo hladu: „*Naši otcovia na púšti jedli mannu, ako je napísané: “Dal im jesť chlieb z neba.”*“ (6, 31).

Ďalšou charakteristikou je, že Jánovo evanjelium predstavuje postavy, ktoré prechádzajú procesom postupného rastu vo viere, tzn. proces od neviery k viere. Takými osobami sú Nikodém, Samaritánka, Mária pri vzkriesení Lazára, apoštol Tomáš. Tým sa tieto postavy stávajú príkladom prijatia Ježiša Krista. Sú vzorom rastu vo viere, ktorá sa rodí v pochybnostiach (Tomáš, Samaritánka, Nikodém, Lazárova sestra Mária, Mária Magdaléna).

Spoločná téma „Z tmy do svetla“

Na záver ponúkam niekoľko podnetov na hľadanie spoločných tém všetkých troch biblických kníh. Je to z toho dôvodu, že Sväté písmo nie je zbierkou jednotlivých spisov, ktoré medzi sebou nesúvisia. Sväté písmo je spolu s Tradíciou PRAMENŇOM Božieho zjavenia. Je to slovo Boha ľuďom, ktoré On postupne odovzdával skrze patriarchov, vodcov národa, prorokov, až prišla plnosť času a poslal nám vlastného Božieho Syna. Preto je dôležité čítať tieto knihy v prepojení medzi nimi ale aj v súvislostiach s ostatnými knihami Svätého písma. Obraciam sa na učiteľov ako aj na samotných žiakov s prosbou, aby neohranili svoje spoznávanie Svätého písma len na tieto tri knihy a aby nepodľahli „pokušeniu“ porozdeľovať si knihy medzi sebou bez záujmu o ostatné biblické texty.

Jánovo evanjelium opisuje situáciu človeka. Človek je hriešny, je v temnote, bez svetla. Evanjelista podčiarkuje, že poslaním Božieho Syna je previesť človeka z temnoty do svetla, zo smrti do života: „*Ešte chvíľku je svetlo medzi vami. Choďte, dokiaľ máte svetlo, aby vás nezastihla tma, lebo kto chodí potme, nevie, kam ide. Dokiaľ máte svetlo, verte v svetlo, aby ste boli synmi svetla*” (12,35-36). Samozrejme, ide o symboliku. Tma je spôsob života bez Boha. Svetlom je prijatie Kristovho evanjelia ako životného štýlu.

Vidíme podobnosť z Knihou Exodus a Knihou Jonáša. Odchod z otroctva sa deje v noci a Pán osvetľuje cestu Izraelitom z ohnivého stĺpa. Cesta z otroctva do slobody je cestou z tmy do svetla. Rovnako aj Jonáš je v tme veľkej ryby. Spoznáva svoje poslanie proroka pre mesto Ninive, že Boh chce spasť všetkých ľudí. V tomto je podobný postavám Jánovho evanjelia, ktoré prechádzajú procesom rastu viery. Mária Magdaléna pozerá do tmavého prázdneho hrobu. Potrebuje sa obrátiť k svetlu, ktorým je vzkriesený Kristus. Je dobré si všimnúť, že uzdravenie slepého v Jn 9 nie je na prvom mieste o telesnom svetle pre jeho oči, ale ide o svetlo pre jeho srdce, lebo uzdravený **uverí v Ježiša**. Svetlo je pre Jánovo evanjelium synonymom viery. Kto verí je vo svetle, kto neverí, ostáva stále vo tme.

Prvou a hlavnou úlohou človeka je veriť. Bez viery človek ostáva v temnote. Boh povoláva Mojžiša, ktorý uverí, že ho Boh posielal. Uveriť potrebuje izraelský národ. Príbehy v Knihe Exodus nám jasne opisuje, ako to niekedy bolo náročné. Ľud šomral proti Bohu aj Mojžišovi. Rovnako uveriť potreboval Jonáš ale aj obyvatelia Ninive.

Napokon v evanjeliu vidíme, že s vierou v Krista človek prechádza z tmy do svetla, zo smrti do života. Ježiš človeku neadresuje iba úlohu veriť, ale adresuje mu aj svoje prikázania. Podobne to vidíme v Knihe Exodus, kde Boh odovdáva národu Desatoro.

Viera a prikázania sú úzko prepojené a spoločne vyúsťujú do svedectva. Má s tým skúsenosť Mojžiš a Áron pred faraónom, izraelský národ na púšti ako aj Jonáš.

Slová *svedectvo a svedčiť* patria medzi charakteristické aj pre Jánovo evanjelium. Kto uveril v Krista, dosvedčuje to zachovávaním jeho prikázaní. V Knihe Exodus Boh prostredníctvom Mojžiša dáva svoje prikázania. Na viacerých miestach Jánovho evanjelia sa kladie dôraz na zachovávanie prikázaní. Pán Ježiš dokonca viackrát hovorí, že milovať Ježiša znamená žiť podľa Jeho prikázaní: „*Kto má moje prikázania a zachováva ich, ten ma miluje. A kto miluje mňa, toho bude milovať môj Otec; aj ja ho budem milovať a zjavím mu seba samého.*“ (Jn 14,21) To je potrebné prízvukovať aj dnes, keď mnohí ľudia v spoločnosti hovoria o sebe, že sú veriaci, že Ježiša milujú, ale vôbec nezachovávajú Jeho prikázania. To je nepochenenie, čo znamená byť veriaci. To nie je oblečenie, ktoré si na seba vyberám podľa toho, ako sa cítim a čo sa mi hodí.

Obrazy a témy Knihy Exodus v Jánovom evanjeliu

Jánovo evanjelium často predstavuje Ježiša tak, že prenáša na neho symboly, prisľúbenia a zákony Starého zákona. Mnohé z týchto obrazov pochádzajú z Knihy Exodus. Hovorí o Ježišovi ako o veľkonočnom baránkovi, ktorý sníma hriechy sveta: „*Keď na druhý deň videl, ako k nemu prichádza Ježiš, zvolal: "Hľa, Boží Baránok, ktorý sníma hriech sveta."*“ (Jn 1,29) Ježiš je novým vysloboditeľom z otroctva hriechu: „*Ježiš im teda povedal: "Keď vyzdvihnete Syna človeka, poznáte, že Ja Som a že nič nerobím sám od seba, ale hovorím tak, ako ma naučil Otec."*“ (8,28) O príprave veľkonočného baránka a dôvodu, pre ktorý sa slávi Veľká Noc hovorí veľmi podrobne Kniha Exodus.

Ježiš je mannou, ktorá živý nový ľud, je vodou zo skaly, ktorá dáva živú vodu: „*V posledný, veľký deň sviatkov Ježiš vstal a zvolal: "Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí Písmo, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody."*“ (7,37-38). „*Ježiš jej odpovedal: "Keby si poznala Boží dar a vedela, kto je ten, čo ti hovorí: "Daj sa mi napiť, ty by si poprosila jeho a on by ti dal živú vodu."*“ (4,10). „*Ježiš im odvetil: "Veru, veru, hovorím vám: Nie Mojžiš vám dal chlieb z neba, ale môj Otec vám dáva pravý chlieb z neba. Lebo Boží chlieb je ten, ktorý zostúpi z neba a dáva svetu život"*“ (6,32-33).

Ďalším dôležitým znakom je, že Jánovo evanjelium aplikuje na Ježiša termíny, ktoré Starý zákon používa na Boha. Ide predovšetkým o vyjadrenia JA SOM, ktoré Boh zjavuje Mojžišovi na Sinaji. Toto označenie Pána Ježiša v Jánovom evanjeliu je veľmi časté (Ja som dobrá pastier; vinič; cesta, pravda a život; vzkriesenie a život; brána pre ovce; živý chlieb; svetlo sveta atď.). Dokonca nájdeme len samotný titul „Ja som“ bez nejakého dodatku: „*Ježiš im teda povedal: "Keď vyzdvihnete Syna človeka, poznáte, že **Ja Som** a že nič nerobím sám od seba, ale hovorím tak, ako ma naučil Otec."*“ Aj rozprávanie o sláve patrí medzi starozákonné motívy. Pánova sláva v Starom zákone je znamením viditeľnej prítomnosti Boha uprostred svojho ľudu. Boh odpovedá Mojžišovi na jeho žiadosť, a by mu ukázal svoju slávu „*Keď tade pôjde moja sláva, postavím ťa do skalnej trhliny a položím na teba svoju ruku, kým neprejdem*“ (Ex 33,22).

Jánovo evanjelium prináša protiklad medzi svetom a skupinou apoštolov. Najviditeľnejšie je to v Ježišových slovách vo Večeradle: „*Ak vás svet nenávidí, vedzte, že mňa nenávidel prv ako vás. Keby ste boli zo sveta, svet by miloval, čo je jeho, ale preto, že nie ste zo sveta, že som si vás ja vyvolil zo sveta, svet vás nenávidí. Spomeňte si na slovo, ktoré som vám povedal: Sluha nie je väčší ako jeho pán. Ak mňa prenasledovali, budú prenasledovať aj vás; ak zachovávali moje slovo, budú zachovávať aj vaše*“ (15,18-20). Malá skupina apoštolov predstavuje rodiacu sa Cirkev, ktorá musí zápasiť s nepriazňou a neprijatím okolia. Tieto slová sú aktuálne aj dnes.

Izraelský národ bol malý, bol vystavený skúškam na púšti, aby sa osvedčila ich viera. Veriaci ľudia v dnešnej spoločnosti už neraz tvoria svojím životným štýlom a hodnotami „menšinu“. Je dôležité, aby sme sa týchto hodnôt nezriekali.